

до Вищого антикорупційного суду (ч. 3 ст. 20 = ч. 5 ст. 22 = ч.1 ст. 283⁻¹ КАС України);

- щодо включення фізичних осіб, юридичних осіб та організацій до переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції, їх виключення з такого переліку та надання доступу до активів, що пов'язані з тероризмом і розповсюдженням зброї масового знищення, їх фінансуванням - до якого суду першої інстанції «за підсудністю, встановленою цим Кодексом»? (ч. 2 ст.284 КАС України); в протизагуг з 20.04.2020 року: ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й розповсюдження зброї масового знищення, про продовження зупинення відповідних фінансових операцій, в т. ч. видаткових – до ОАС м. Києва (ч. 2 ст. 289⁻¹ КАС України);

- з приводу тимчасового обмеження права громадян України на виїзд за межі території України – в спеціальній ст. 289⁻² КАС України суд не вказаний;

- дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності - до Верховного Суду (ч.4 ст.22 = ч.1 ст. 285 Кодексу);

- СВП у справах про притягнення до адміністративної відповідальності – до МЗС (ч.1 ст.20 = ч.1ст. 286 КАС України) із подальшим застосуванням положень ч.1 ст. 25 Кодексу;

- органу державної виконавчої служби, приватного виконавця – до МЗС, який видав виконавчий лист (ч. 5 ст. 287 КАС України);

- з приводу примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України - до МЗС за місцезнаходженням СВП, виписаних в ч.1.ст. 288 КАС України;

- про заборону політичної партії: принципово змінена підсудність з 13.05.2022 р.- до ААС в апеляційному окрузі, що включає місто Київ (п.2 ч. 1 ст. 22 = ч. 2 ст. 289⁻³ Кодексу)[1].

Отже, уявляється можливим констатувати: законодавча регламентація виключної підсудності в статті 27 та статтях спеціальної Глави 11 Розділу II КАС України, що мали б її конкретизувати, потребує доопрацювання. Оскільки, через вживання відсильного словосполучення «визначається цим Кодексом» як законодавчої прогалини для встановлення конкретного суду як суду першої інстанції, що не дає однозначної відповіді - до якого необхідно звертатися з адміністративним позовом по певним справам? Тому необхідно враховувати ще й положення інших статей, зокрема ст.ст. 20, 22, 25,26 Кодексу.

Список використаних джерел

1. Кодекс адміністративного судочинства : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. Дата оновлення: 24.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 14.06.2022).

Костюченко Н. Д., здобувачка вищої освіти гр. КЮ-202

Науковий керівник – **Кочина О. С.**, к.ю.н., доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ОСНОВА ВИНИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Розвиток в Україні ринкових економічних відносин потребують реформування цивільного законодавства в цілому, так і окремих їх частин, зокрема у сфері договірної відповідальності, що на даний час виступає головним механізмом забезпечення прав та законних інтересів учасників майнового обороту. Договірна відповідальність, як і будь-яка інше правове явище, складається з багатьох елементів, ефективне функціонування яких забезпечує ефективне функціонування й цілої системи. Одним з таких елементів є вина. Саме правильне розуміння вини, її співвідношення з іншими елементами системи значною мірою залежить здійснення договірною відповідальністю покладених на неї

функції. На даний момент одним із головних завдань нашої держави є інтеграція до європейського співтовариства, але для цього треба удосконалити діюче цивільне законодавство згідно сучасним тенденціям щодо договірного права, договірної відповідальності, а також вини, яка є її складовою.

Юридичною підставою цивільно-правової відповідальності є безпосередньо закон, а також існує й фактична підстава, а саме склад цивільного правопорушення. Така відповідальність настає на наявності деяких умов: протиправної поведінки (дії чи бездіяльності) особи; шкоди; причинного зв'язку між протиправною поведінкою і шкодою; вини особи, яка заподіяла шкоду. Але розгляд вини як психічного ставлення особи до вчиненого правопорушення як обов'язкової ознаки правопорушення визнається далеко не всіма вченими-науковцями. У науці не має єдності з приводу поняття цивільного правопорушення. Деякі вчені не включають у поняття правопорушення ознаки вини. Аргументом є існування в цивільному праві норм, що передбачають відповідальність за вчинення безвинних діянь (відповідальність за заподіяння шкоди джерелом підвищеної небезпеки і т.д.).

На відміну від кримінального права, де особа вважається невинуватою поки її вина не буде доведена, у цивільному праві існує презумпція вини особи, яка вчинила правопорушення. Відповідно до статті 614 ЦК України особа, яка не виконала зобов'язання або виконала його неналежним чином, несе майнову відповідальність лише за наявності вини (умислу або необережності), крім випадків, передбачених законом або договором [1]. Дане визначення вини позбавлене суб'єктивної характеристики, воно ґрунтується на зовнішніх, об'єктивних критеріях визначення. Вживання всіх залежних від особи заходів є формою поведінки особи, а не її психічного ставлення. В актах міжнародного права саме відсутність вини має юридичне значення. Саме таких підхід обумовлений закріпленням презумпції вини особи, що позбавляє необхідності доведення вини правопорушника при застосування цивільної відповідальності.

На даний момент існує проблема співвідношення відповідальності «за вину» і відповідальності «без вини». Насамперед це зумовлюється різними підходами до вирішення питання про те, при наявності яких умов можливо покладення відповідальності за завдання шкоди.

Відповідно до психологічних позицій розширене обґрунтування необхідності покладання відповідальності лише «за вину» було закріплено ще в радянські часи в підручнику цивільного права 1944 р. В даній праці автори наголошували, що застосування відповідальності без наявної вини є абсолютно не доречним, оскільки «человек был бы подавлен последствиями таких действий, за которые его нельзя упрекнуть даже в неосторожности»[2, с. 324]. Думку про те, що відповідальність не можлива без вини, поділяв також Г. Матвеев, який у своїх дослідженнях висунув концепцію – теорію вини та спеціальних юридичних фактів (теорія «вини та закону»). На його думку, відповідальність виникає завжди як результат правопорушення – протиправного винного заподіяння шкоди. Щодо інших перелічених у законі відносин стосовно відшкодування шкоди, які законодавець визначає як відповідальність, правильніше було б мовити не про відповідальність, а про обов'язок відшкодувати шкоду чи сплатити штраф [3]. Проте, незважаючи на велику кількість випадків де у цивільному праві відповідальність накладається без вини, все ж таки домінують випадки де застосування відповідальності без вини не допускається, і чільне місце займає саме «за вину».

Як відомо, поняття вини у законодавстві не визначено, але досліджуючи цивілістичну літературу, можна виділити два підходи до розуміння вини - об'єктивний та суб'єктивний. Щодо суб'єктивного підходу, то вину розуміють як психічне ставлення особи до вчиненого неї протиправного діяння і його можливих наслідків[4, с. 113]. Даний підхід був характерний для радянського часу. Ф. Рабинович, досліджуючи вину як підставу договірної відповідальності підприємства дає таке визначення: «Вина є психічним ставленням суб'єкта договірного правовідношення до скоєння ним

протиправного вчинку його шкідливих наслідків і виражається у свідомо-вольових, умисних або необережних діях (бездіяльності), які спричинили невиконання або неналежне виконання договору». Саме даний підхід підкреслює єдність об'єктивної та суб'єктивної сторони правопорушення [5, с. 20]. Доцільна думка Кочиної О.С., де зазначається, що вина – це категорія насамперед суб'єктивна, і вирішувати питання про її наявність, виключаючи суб'єктивний аспект, не стільки неможливо, скільки нерозумно й нелогічно [6, с. 108]. На сьогодні науковці відходять від такої ідеї та надають перевагу об'єктивному розумінню поняття вини. «Об'єктивна вина» ґрунтується на ідеї залежності вини від вчинення особою всіх залежних від неї заходів належного виконання обов'язку. На думку Р. Майданика, вживання всіх залежних заходів є формою поведінки особи, а не її психічного ставлення [4, с. 113].

Як вже було зазначено, в цивільному законодавстві України поняття вини не визначено, зазначається лише, що вина існує у вигляді умислу або необережності [1]. Умисел визначають як психічне відношення особи до своїх протиправних дій та їх наслідкам, яке виявляється в передбаченні негативних наслідків протиправної поведінки і бажанні або свідомому допущенні його настання. Основною психологічною характеристикою умислу є намір здійснення протиправного діяння, на підставі цього умисел визнається найбільш тяжкою формою вини. Необережність – більш легка форма вини, визначається як відношення особи до своєї поведінки, яке характеризується відсутністю належної уважності, турботливості і передбачуваності. Основною психологічною характеристикою необережності є недостатність інтелектуальної і вольової активності правопорушника.

Слід зазначити, що у відповідності з нормами Цивільного кодексу України, можливо покладення відповідальності без вини у встановлених законодавством випадках, так: відповідальність за завдану моральну шкоду настає незалежно від вини органу державної влади, органу влади АРК, органу місцевого самоврядування, фізичної або юридичної особи, яка її завдала (ст. 1167 ЦК України); шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконним рішенням, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування при здійсненні нею своїх повноважень, відшкодовується державою, АРК або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цієї особи (ст. 1174 ЦК України).

Отже, досліджуючи дане питання ми дійшли до таких висновків. Вина - це психічне ставлення особи до вчиненого неї протиправного діяння і його можливих наслідків. Існують два підходи до розуміння вини - об'єктивний та суб'єктивний. Щодо суб'єктивного підходу, то вину розуміють як психічне ставлення особи до вчиненого неї протиправного діяння і його можливих наслідків. «Об'єктивна вина» ґрунтується на ідеї залежності вини від вчинення особою всіх залежних від неї заходів належного виконання обов'язку. На відміну від кримінального права, у цивільному праві існує презумпція вини особи, яка вчинила правопорушення.

Вина існує у вигляді умислу або необережності. Умисел визначають як психічне відношення особи до своїх протиправних дій та їх наслідкам, яке виявляється в передбаченні негативних наслідків протиправної поведінки і бажанні або свідомому допущенні його настання. Необережність – більш легка форма вини, визначається як відношення особи до своєї поведінки, яке характеризується відсутністю належної уважності, турботливості і передбачуваності.

На даний момент існує проблема співвідношення відповідальності «за вину» і відповідальності «без вини». Насамперед це зумовлюється різними підходами до вирішення питання про те, при наявності яких умов можливо покладення відповідальності за завдання шкоди.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс: Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення 07.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n5471> (дата звернення 24.05.2022)

2. Цивільне право: за ред. проф. М. М. Агаркова та проф. Д. М. Генкіна. Москва, 1944. Т. 2.
 3. Матвеев Г. К. Підстави цивільно-правової відповідальності. Москва. Юрид. літ., 1970. 7 с.
 4. Юридична відповідальність: проблеми виключення та звільнення, Донецьк. ПП «ВД«Кальміус»», 2013. 424с.
 5. Рабинович Ф. Вина як підстава договірної відповідальності підприємства, Москва. Юрид. літ., 1975. 168 с.
 6. Кочина О. С. Вина як умова виникнення зобов'язання з відшкодування моральної шкоди, завданої порушенням авторських та суміжних прав. Порівняльно-аналітичне право. 2017. № 6. С. 107-109.
-

Костюченко Н. Д., здобувачка вищої освіти гр. КЮ-202
Науковий керівник – **Чічань М. В.**, к.ю.н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПРОБЛЕМАТИКА НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

В сучасних умовах не викликає сумніву важливість дослідження питання нерозповсюдження ядерної зброї. Останнім часом, особливо після 24 лютого 2022 року, все частіше лунають погрози щодо можливості використання ядерної зброї, а отже ризики її застосування зростають. Проблема нерозповсюдження ядерної зброї обговорюється від часу її появи в другій половині 40-х років ХХ ст. Хоча порівняно з періодом «холодної війни» кількість ядерної зброї у світі зменшилась, держави, які володіють ядерним арсеналом, не поспішають повністю його позбутися. При цьому, окрім п'яти офіційних членів ядерного клубу – США, Росії, Великої Британії, Франції та Китаю у світі з'являються нові країни, які володіють зброєю масового знищення або спроможні її створити, зокрема Пакистан, Індія, а також Північна Корея. Деякі країни вважають її важливою гарантією своєї національної безпеки і державного суверенітету.

Протягом ХХ-ХХІ століть міжнародне співтовариство намагалося зменшити ризики щодо застосування ядерної зброї, шляхом міжнародно-правового регулювання. Отже, досліджуючи проблематику нерозповсюдження ядерної зброї в умовах сьогодення потрібно зробити акцент на міжнародно-правовому регулюванні, а саме на Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї (далі - ДНЯЗ), який є важливим міжнародно-правовим засобом обмеження ядерної гонки та відповідно недопущення появи нових держав, які володіють ядерною зброєю. Вищезазначений Договір був схвалений Генеральною Асамблеєю ООН 12 червня 1968 і відкритий для підписання 1 липня 1968 року в Москві, Вашингтоні і Лондоні; Україна приєдналася до нього 16 листопада 1994 року.

Міжнародний режим нерозповсюдження ядерної зброї – це насамперед громіздка система сформованих норм, правил і процедур, а також міжнародних договорів, інститутів безпосередньо за участю ядерних та неядерних держав та недержавних суб'єктів, метою яких виступає запобігання горизонтального і вертикального розповсюдження ядерної зброї, а також сприяння ядерному роззброєнню та обміну мирними ядерними технологіями, скорочення існуючих запасів ядерної зброї, та відповідно в перспективі повна відмова від неї [1, с. 97]. Тому, на нашу думку, протидія ядерному розповсюдженню повинна мати досконале міжнародно-правове регулювання.

Слід вказати, що в цілому нормативна база нерозповсюдження ядерної зброї формувалась протягом досить тривалого часу. Аналізуючи створення міжнародного режиму нерозповсюдження ядерної зброї Заболотна М.В. виділяє три етапи, які характеризують процес становлення та розвитку міжнародного режиму нерозповсюдження ядерної зброї:

- перший етап (1945-1968 роки) характеризується безуспішними намаганнями зупинити чи загальмувати розповсюдження ядерної зброї в умовах протистояння та інтенсивного нарощування ядерної зброї. Саме на даному етапі було найбільше ризиків до застосування ядерної зброї, як з боку СРСР, так і з боку США.